

‘Ouders moeten weten dat ouderschap ook na de scheiding doorgaat’

Allengs, naar het lijkt met tegenzin, gaat de (rijks)overheid zich meer bekommeren om de positie van kinderen van scheidende ouders.

Staatssecretaris Clémence Ross-van Dorp (welzijn) ziet hier een grotere taak voor de jeugdzorg en het lokale preventieve jeugdbeleid. De Tweede Kamer komt met initiatieven en een groep jeugdzorginstellingen werkt samen met Collegio aan een landelijk netwerk voor omgangshulp, *TussenThuis* geheten. Maar plannen voor scheiden zonder rechter en landelijke dekking van omgangshuizen wijzen de bewindslieden categorisch af.

“We gaan langzaam in de goede richting, maar niet snel genoeg,” constateert mr. dr. Brigitte Chin-A-Fat, jurist en psycholoog en enkele maanden geleden gepromoveerd op scheidingsbemiddeling. In haar proefschrift *Scheiden: (ter)echter zonder rechter?* pleit zij ervoor scheiden zonder tussenkomst van de rechter mogelijk te maken. Dat idee heeft het Tweede-Kamerlid Ruud Luchtenveld (VVD) onmiddellijk neergelegd in een initiatiefwetsontwerp. Justitieminister Donner wil er niet aan maar Luchtenveld’s fractie heeft het voorstel op 1 juli officieel ingediend. “Als je samen kunt trouwen en kinderen verwekken, dan moet je ook samen kunnen scheiden,” vindt hij. In de memorie van toelichting herinnert Luchtenveld eraan dat de overheid zich nauwelijks bemoeit met het begin van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap. Bij het beëindigen van een huwelijk kan de rechter ook niet ingrijpen als de scheidende partijen het eens zijn over de ‘duurzame ontwrichting’ en een gemeenschappelijk verzoek indienen. Maar omdat de partners dan een advocaat nodig hebben, wordt het toch een duur en bureaucratisch proces, aldus de VVD.

VERBOD OP FLITSSCHIEDING In de praktijk is scheiden zonder rechter al mogelijk via de zogeheten flitsscheiding, waarbij het huwelijk eerst in een geregistreerd partnerschap wordt omgezet dat de partners vervolgens met hulp van een advocaat of notaris bij de Burgerlijke Stand afbreken. Die weg wil minister Donner gaan afsnijden en dat juicht ook Chin-A-Fat toe. Zij werkt sinds kort als advocaat-scheidingsbemiddelaar in Breda en weigert meestal mee te werken aan flitsscheidingen. Donner kondigde het verbod op de flitsscheiding aan in zijn brief van 13 april aan de Tweede Kamer. Daarin zegt hij te

Kinderbescherming achter omgangshuizen

Volgens een overzicht dat Collegio enkele maanden geleden heeft samengesteld, zijn er al omgangshuizen in Alkmaar, Almelo, Eindhoven, Gelderland, Gorinchem, Haaglanden, Hoogeveen, Leiderdorp, Middelburg, Rotterdam, Utrecht en Zwolle. Projecten voor begeleide omgang (een vrijwillige of professionele hulpverlener haalt en brengt het kind) werden gemeld uit Alkmaar, Dordrecht (ook plannen voor een omgangshuis), Groningen, Maastricht (al sinds 1999), Nijmegen, Tilburg/Breda en Venlo. De initiatieven zijn meestal afkomstig van de Raad voor de Kinderbescherming en/of de jeugdzorg, maar er zijn ook volledig particuliere instellingen bij.

willen bevorderen dat mensen die gaan scheiden vooraf goede afspraken maken, o.a. over 'de wijze van uitoefening van het ouderlijk gezag'. Dergelijke afspraken juichen vrijwel alle partijen toe, maar niet de manier waarop de minister ze wil regelen. Hij stelt voor die afspraken tot een verplicht onderdeel te maken van het verzoekschrift waarmee de echtscheiding aan de rechter wordt voorgelegd. Dat stuitte reeds in het voortraject op bezwaren van de Orde van Advocaten en Chin-A-Fat verwerpt het idee ook krachtig: "Om twee redenen. In de eerste plaats komt dat verzoekschrift pas in het eindtraject, en over de positie van de kinderen moet veel eerder worden gesproken. In de tweede plaats is dat verzoekschrift een puur juridisch stuk, dat ver van de praktijk af staat. Wat heeft een vrouw daaraan die mij hier op kantoor belt met de opgewonden vraag: 'Mijn ex staat hier op de deur te bonzen, ben ik verplicht de kinderen mee te geven?'"

BIJZONDERE CURATOR Als het de ouders niet lukt afspraken te maken over het ouderlijk gezag na scheiding zou de kantonrechter - zo schrijft de minister - voor het kind een bijzondere curator kunnen benoemen als de belangen van de met het gezag belaste ouder in strijd zijn met die van de minderjarige. "Met name in de bemiddelende sfeer zou de bijzondere curator een rol kunnen vervullen."

De gepromoveerde scheidingsbemiddelaar Chin-A-Fat gelooft daar niet in, want dan komt er pas bemiddeling als de partijen zich al hebben ingegraven. Zij pleit voor veel meer aandacht voor eerdere bemiddeling. Aan de tafel voor bemiddelingsgesprekken op het advocatenkantoor zegt zij: "Veel mensen die hier zitten voor omgangsbemiddeling zeggen: 'Hadden we maar eerder hulp gehad!'"

Staatssecretaris Clémence Ross-van Dorp (welzijn) lanceerde in een overleg met de Tweede Kamer op 23 juni het idee een vertrouwenspersoon in te stellen voor kinderen die hulp zoeken in de strijd tussen hun ouders. Zij laat nagaan hoe deze hulp het beste kan worden georganiseerd en denkt daarbij aan een hulptelefoon of internetadres. In hoeverre dit overeenstemt met de bijzondere curator die Donner wil, moeten de twee ministeries nog samen uitzoeken.

PUBLIEKSCAMPAGNE Oud-staatssecretaris Ella Kalsbeek (PvdA) legt de nadruk op een veel eerder stadium. Zij pleit in *Ouder blijf je*, een notitie over ouderschap en scheiding, voor een publiekscampagne die ouders op de consequenties van een scheiding voor de kinderen moet wijzen. "De voorlichting moet zich vooral richten op voortzetting van het gezamenlijk ouderschap en de verantwoordelijkheden en plichten die daaruit voortvloeien. Het gaat hierbij om meer dan alleen financiële en

Een kwart van de kinderen verliest het contact met de niet-verzorgende ouder. (Foto: Peter Hiltz/Hollandse Hoogte)

juridische consequenties," aldus het plan van de PvdA, dat de scheidings- en omgangsproblematiek uit de juridische hoek wil trekken.

Een dergelijke campagne ziet ook staatssecretaris Ross wel zitten, liet zij de Tweede Kamer weten. Ze pakte de suggestie op hierover contact te zoeken met het ministerie van Algemene Zaken, dat ervaring heeft met via de Rijksvoorlichtingsdienst opgezette publiekscampagnes.

ouderschapsplan Als ouders na voorlichting toch tot scheiding besluiten, moeten ze allereerst een ouderschapsplan opstellen, zo wil de Partij van de Arbeid. In het ouderschapsplan moeten vader en moeder, zo mogelijk in overleg met hun kinderen, samen vastleggen hoe zij de zorg, omgang en informatie-uitwisseling na de scheiding willen regelen. "Ouders moeten weten dat ouderschap ook na de scheiding doorgaat," zegt de notitie. Pas als de rechter akkoord is met het ouderschapsplan, kan hij de scheiding uitspreken. Ouders die er niet in slagen gezamenlijk en op eigen kracht een plan op te stellen, moeten een beroep doen op bemiddeling of andere vormen van hulp. De Partij van de Arbeid denkt daarvoor aan laagdrempelige (informatie)centra voor scheiding en kind in gemeenten.

Chin-A-Fat ziet het als vertragend om de voorlichting en hulp te delegeren. "Prima hoor, maar dan zijn we zo weer vijfendertig jaar verder. In het jaar waarin ik geboren werd, hield Theo Koens (inmiddels vice-president van het gerechtshof in Den Bosch en voorzitter van de Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht - red.) al

Veel kinderen verliezen ouder na scheiding

Een op de drie tot vier huwelijken eindigt in echtscheiding. In meer dan de helft van de gevallen gebeurt dit op gemeenschappelijk verzoek van de echtelieden. In 2002 maakten 34.700 kinderen mee dat hun ouders gingen scheiden. Een kwart van die kinderen verloor daarmee het contact met de niet-verzorgende ouder, hoewel het recht op omgang al sinds 1990 in de wet staat en de rechter daarvan slechts in uitzonderlijke gevallen kan afwijken. Nog eens een kwart van de minderjarigen heeft slechts moeizaam contact met de ouder bij wie ze niet wonen. Jaarlijks legt de rechter in 35.000 tot 40.000 zaken een omgangsregeling op. Uit onderzoek blijkt dat in ca. veertig procent van de echtscheidingen de relatie tussen kind en niet-verzorgende ouder binnen een jaar verbroken wordt.

eenzelfde soort pleidooi als ik nu. Hij pleitte bijvoorbeeld al voor omgangsbegeleiding. Zo langzaam gaat het nu met verbeteringen in het scheidings- en omgangsrecht."

Zij keert zich tegen een bemiddeling die de rechter zou moeten opleggen. "Want dan ligt de zaak al bij de rechter en verstopt deze onnodig het rechterlijk apparaat. Er moet een mentaliteitsverandering komen, zodat mensen die overwegen te scheiden eerst hulp en voorlichting gaan zoeken. In Engeland is een experiment gehouden met hulp die op het moment van de scheiding beschikbaar komt, maar dat bleek op dat moment niet te werken omdat men zich niet realiseerde welke problemen zich in de praktijk voordoen. Ik raak zelf regelmatig onder de indruk wat scheidende ouders allemaal hebben geprobeerd voordat ze hier bemiddeling komen vragen."

STRAFBEPALING De advocate-scheidingsbemiddelaar is ervan overtuigd dat met tijdige hulp de groep moeilijke gevallen kleiner is te maken, dus de groep van ouders die elkaar blijven bestrijden met de kinderen als inzet. Vanuit de organisaties van gescheiden ouders die hun kind(eren) niet of nauwelijks meer zien, wordt gepleit voor sancties tegen een verzorgende ouder die het contact met de andere ouder belemmert. Zij wijzen o.a. op Frankrijk, waar een vrouwelijke socialistische minister een strafbepaling invoerde voor welgerachtige ouders. Minister Donner erkent dat de overheid op grond van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens de plicht heeft te bevorderen dat een kind ook na scheiding omgang houdt met beide ouders, maar in een brief van 18 juni aan de Kamer gaat hij niet verder dan in het Burgerlijk Wetboek opnemen van de plicht tot omgang. Daarbij wil hij overigens op aandringen van betrokkenen voor de term 'omgang' een ander woord zoeken (suggestie van Kalsbeek: "Voortgezet ouderschap") omdat 'omgang' suggereert dat de ene ouder verantwoordelijk is en de andere het kind slechts af en toe mag zien.

Een vastlegging in de wet maakt het volgens Donner mogelijk bestaande juridische middelen voor het afdwingen van contact met het kind effectiever in te zetten. Hij somt die reeds bestaande middelen in zijn brief op: het opleggen van een dwangsom of lijfswang (gijzeling), opschorten van de betaling van kinderalimentatie, inhouding van de partneralimentatie, ondertoezichtstelling (de zogeheten omgangs-ots, waarvan de rechter de noodzaak volgens de Hoge Raad uitdrukkelijk moet motiveren), wijziging van het gezamenlijk gezag in eenhoofdig

gezag (volgens de rechtspraak alleen mogelijk als er een onaanvaardbaar risico voor de kinderen ontstaat) en wijziging van de door de rechter vastgestelde verblijfplaats van het kind.

GEEN VERPLICHT BEMIDDELING In zijn brief van 13 april maakte Donner ook duidelijk niet te voelen voor de verplichte bemiddeling waarvoor de Kamer in een door Boris Dittrich (D66) ingediende motie had gepleit. De minister, daarin gesteund door staatssecretaris Ross, blijft bij zijn weigering mee te werken aan het inrichten van meer omgangshuizen. In dergelijke huizen kunnen niet-verzorgende ouders hun kind ontmoeten zonder dat zij contact krijgen met de ex-partner. Hoewel de bewindslieden er niet aan willen meewerken, is er een gestage groei van het aantal omgangshuizen en plaatsen waar begeleide omgang mogelijk is, veelal op initiatief van plaatselijke kantoren van de Raad voor de Kinderbescherming en/of Bureaus Jeugdzorg en dus van instanties die onder de ministeries van Justitie en Welzijn vallen. Veelal verwijzen rechtbanken ouders die om een of andere reden hun kind niet zonder toezicht bij de ex-partner willen laten, juist naar die omgangshuizen.

Een landelijke initiatiefgroep van onder meer jeugdzorginstellingen en Collegio (kennispraktijk voor de jeugdzorg) heeft een plan opgesteld met als titel *TussenThuis*. Dit plan beoogt een landelijk netwerk van voorzieningen voor omgangshulp op te zetten - een zogeheten zorgketen - met de nadruk op omgangshuizen. De bestaande regionale projecten hebben hierop positief gereageerd, evenals enkele bedrijven en landelijke fondsen. De initiatiefgroep constateerde dat de maatschappelijke relevantie van het onderwerp ook bedrijven aanspreekt die maatschappelijk ondernemen in de praktijk brengen en dat de in onze maatschappij steeds beter zichtbare jeugdzorg kansen ziet in het initiatief. Zij weet zich gesteund door een breed gedragen motie van de Tweede Kamer. Als *TussenThuis* in september met een definitief plan komt voor een drie jaar durend project, wil D66 dat opnieuw met een motie in de Kamer onderbouwen.

MODULES VAN JEUGDZORG Toch heerst op het ministerie van VWS de opvatting dat er geen aparte infrastructuur voor omgangsbegeleiding dient te komen. Ross wil de hulp aan scheidende ouders en hun kinderen laten uitvoeren door jeugdzorginstellingen, maar omgangshuizen horen volgens haar niet bij de jeugdzorg. Wel zegde ze de Tweede Kamer toe te overleggen met *TussenThuis* over de modules die de jeugdzorg ontworpen heeft voor hulp bij scheiding en omgang. Daarbij laat ze Collegio uitzoeken of een keten van hulp in (echt)scheidings situaties kan werken, hoe de financiering geregeld is en of dit in een ordeningsmodel geplaatst kan worden.

De Kamercommissie vond dit op 23 juni allemaal wel aardig, maar drong aan op concrete stappen. Kalsbeek: "We moeten niet van brief tot brief blijven gaan, het is nu tijd voor wetgeving." Zij wil het ouderschapsplan in het Burgerlijk Wetboek opnemen. Luchtenveld: "We worden al jaren overstelpt met reacties. Het is hoog tijd voor een doorbraak."

Ger Dullens